

קומת הגמדים במלון המלך דוד

מלון המלך דוד נוסד על ידי עשירי הקהילה היהודית במצרים כהשקעה כדאית במיוחד בימים של שגשוג כלכלי, אולם שורה של אירועים חסרי מזל – שהפיצוץ המפורסם הוא רק אחד מהם – הביאה לקריסתו. שיפוץ המלון בשנות השישים הביא לו לבסוף את התהילה המיוחלת | **תמר הירדני**

העניק למקימיו את ההשראה לקרוא לו על שם המלך האדמוני, למען יזכרו כולם כי לא אכסניית צליינים דלה ורעועה היא הנבנית כאן, אלא מלון למלכים ולשועי ארץ. הכל תוכנן בקפידה עד הפרט האחרון, אך שני דברים בלתי צפויים התחוללו בקיץ 1929 והפכו את הקערה על פיה. הראשון היה מאורעות תרפ"ט שפוגגו את אוירת 'הכל סבבה' שאפפה את ארצנו במהלך רוב שנות העשרים. השני היה נפילת בורסות העולם בתקופת השפל הגדול שריסקה את מטה לחמם של עשירי תבל ומוטטה את ענף התיירות בעולם כולו. בנייתו של מלון המלך דוד אמנם הושלמה והוא אף נפתח לציבור בדצמבר 1930, אבל השימון במסדרונותיו עקב היעדרותם של תיירים ובליינים היה מעורר רחמים. כל זה לא הפריע לבעליו הגאים לנהל אותו ביד רמה, כולל העסקת צוות הנהלה שוויצרי, מלצרים ודיילים מקצועיים ממצרים ושפים שהובאו במיוחד מאיטליה. מדי בוקר הגיע ברכבת משלוח של מצרכי מזון טריים ואיכותיים מקהיר, והגינה הענקית טופחה בקפידה בכל עונה בידיהם של שלושה גננים. כעבור שנה הבינו המוצרים כי אי אפשר להמשיך ככה וכי אין ברירה אלא לשנות אסטרטגיה. הם החליטו

חוב מוסרי

הקינג דיוויד הוקם בירושלים ב-1929 על ידי הדודנים ז'ק, עזרא ואלברט מוצרי (מבטאים מוסרי), בנים למשפחה יהודית מיוחסת ממצרים שעשו מיליונים בעסקי בנקאות ומלונאות בכל העולם. היעד החדש – ירושלים – נבחר בעקבות השגשוג שידעה הארץ עם תחילת המנדט הבריטי והפיכת ירושלים לבירה מקומית נחשקת. הם הקימו את 'חברת מלונות ארץ ישראל' והצליחו לגייס סכום כמעט דמיוני של 31 אלף לירות מצריות לרכישת 18 דונם מידי הכנסייה היוונית האורתודוקסית. המיקום שנבחר היה מושלם – על רחוב יוליאן, מול חומות העיר העתיקה, קרוב למרכזה החדש של העיר וסמוך למתחם המסחרי השוקק ברחוב ממילא. לבניית המלון המפואר, שלא לומר היקר, שלא לומר היומרני, הצטרפו אחדים מנכבדי הקהילה היהודית במצרים ומעשיריה, ובהם יוסף קטאנו, קרוב משפחה שהיה במקרה גם שר האוצר של מצרים באותה עת. עזרא מוצרי, שהיה מנהל הבנק הלאומי של מצרים ומיליונר בזכות עצמו, לקח על עצמו לממן חצי מעלות הבנייה. בזמנו החופשי ניהל עזרא בנק משפחתי קטן אך איכותי בשם 'מיסר', ומומלץ לזכור פרט קטן זה, כי הוא יהפוך למשמעותי בהמשך. המלון נבנה מול מגדל דוד, והדבר

לאן נוסעים?

מלון המלך דוד

מלון ירושלמי בעל מורשת קרב והיסטוריה מרתקת

רחוב המלך דוד 23, ירושלים

מ

לון המלך דוד, המכונה בירושלמית 'מלון המלך קינג דיוויד', מוכר לרובנו כפיצוץ של מלון, אם יורשה קצת להתבדה לשונית על מה שקרה לו ב-1946. על האירוע עצמו דובר כבר רבות, אבל רגע, לפני שנפוצץ את המלון, הבה נבנה אותו קודם.

לפני ואחרי. מלון המלך דוד ב־1940 והמלון
לאחר השיפוץ והוספת 'קומת הגמדים'

צילום: Shutterstock

מאוסף ספריית הקונגרס

מאורעות תרפ"ט פוגגו את אוירת 'הכל סבבה' שאפפה את ארצנו במהלך שנות העשרים, ונפילת הבורסות בתקופת השפל הגדול ריסקה את מטה לחמם של עשירי תבל ומוטטה את ענף התיירות

שבו לפקוד את עיר הקודש. אלא שאז פרצו מאורעות תרצ"ו והתיירות חזרה לשקוע. המוצרים תלשו את שערים בייאוש, אבל אז חלה תפנית מפתיעה בעליה: הבריטים, ששיכנו ב־1936 את ועדת פיל במלון פאלאס הערבי הסמוך – תמורת תשלום נאות כמובן – זרקו עצם גם למלון היהודי ושכרו בקינג דיוויד חדרים ואולמות לצורך המזכירות של ממשלת המנדט. הסידור הזמני התגלה כמוצלח, וכך השתקעה לה המזכירות באורח קבע בכל האגף הדרומי של הבניין. ההנהלה נשמה לרווחה, המאזן הכספי חזר לחייך וכולנו יכולנו להפליג בנחת אל השקיעה מעל

לא להוריד מרמתו הגבוהה של המלון, אלא פשוט להתחלק בהוצאות. לשם כך הונפקה 'חברת מלונות ארץ ישראל' בבורסה, ועזרא דאג כי בנק מיסר שבבעלותו ובנק אלעקארי אלמצרי אלערבי (בנק הקרקעות המצרי הערבי) ירכשו 693 מניות שערכן כארבעה אחוזים משווי הנכס הירושלמי. מומלץ לזכור פרט קטן זה כי גם הוא יהפוך למשמעותי בהמשך.

נבר מותר לספר

צעדים נבונים אלה אפשרו למלון המלך דוד להחזיק את הראש מעל המים עד שהשוק התאושש והתיירים

האולמות מעוצבים בסגנון שמי קדום בשילוב מוטיבים מצריים. אולם הריקודים בקומת הכניסה של מלון המלך דוד, 1939 מאוסף ספריית הקונגרס

ארזתם לבד?

◀ הרבה לפני שחלמו בלאס וגאס על 'מלונות נושא' (Theme Hotels), כמו מלון מצרי בצורת פירמידה או גונדולות שטות בלובי של מלון ונציאני, הוקם בירושלים מלון נושא שהוקדש לתקופת המלך דוד ובנו שלמה. לובי מלון המלך דוד עוצב כארמון מפואר ושולבו בו מוטיבים בסגנון אשורי, מצרי, חתי ופיניקי, פשוט משום שאיש לא ידע איך באמת נראה ארמונו של דוד. כדי שהאווירה תהיה בכל זאת קצת יהודית, שובצו בין העיטורים גם מגני דוד ופרות שבעת המינים, וחדר הקריאה רוצף בעצי ארז כפי שהיה בארמון שלמה.

◀ מלון המלך דוד חופָה באבן ורדרדה ויוקרית שהובאה ממחצבה בחברון. כשהוחלט בשנות השישים להגביה את המלון התקשה הקבלן להביא אבנים מאותה מחצבה חברונית שהייתה אז תחת שלטון ירדן, ובכל מדינת ישראל לא נמצאה אבן בגוון מתאים. מלחמת ששת הימים הסירה את המחסומים וחיפוי האבן הושלם עד הקודקוד.

הכותל, אילולא התפוצץ המלון פתאום בקול רעש אדיר בשעת צהריים. על פיצוץ מלון המלך דוד כבר סופר ודובר, ולכן רק נתקן כאן שתי טעויות רווחות ומעצבנות. ראשית, הפיצוץ לא היה פעולה של האצ"ל. כלומר, האצ"ל אמנם פוצץ את המלון בפועל, אך היה זה חלק מהפעילות המאוד משותפת של שלוש המחזרות שהתאגדו במסגרת תנועת המרי העברי. שנית, הפיצוץ לא נועד להראות לבריטים מי בעל הבית ולהרוג אותם. יש לזכור כי במזכירות ממשלת המנדט עבדו לא מעט פקידיים יהודים ואיש לא תכנן לפגוע בהם. מטרת הפיצוץ הייתה להשמיד מסמכים מסווגים שנלקחו שלל על ידי הבריטים חודש קודם לכן באירועי 'השבט השחורה' ונשמרו במשרדי המזכירות. לכן, לאחר הטמנת חומר הנפץ במרתף האגף הדרומי הודיעה על כך תנועת המרי בטלפון, והשמיעה באוזני הבריטים אזהרה מפורשת ומפצירה ביותר לפנות במהירות את המלון מיושביו לפני שהפצצה תופעל באופן אוטומטי. למרבה הצער – ומסיבות שטרם הובררו עד היום – הבריטים סירבו לפנות את המקום, והתוצאה הרת האסון הייתה 91 הרוגים,

בהם 17 יהודים, ומספר רב של פצועים. הפשלה הגדולה הביאה לפירוק תנועת המרי העברי ולהטחת האשמה באצ"ל, אך נראה כי במלאות שבעים שנה לאסון מותר כבר לספר את האמת. הבריטים הזועמים הותירו את האגף הדרומי חרב, הלאימו את המלון כולו והפכו את השטח ל'אזור ביטחון' שמור היטב. רק עם קום המדינה הוחזר המלון לידי משפחת מוצרי, אך גם בכך לא תמו תלאותיו. במלחמת העצמאות זכה המלון הפצוע לטיפול קטלני מידי צלפים ירדנים עצבנים שניצבו על החומה הלא מאוד רחוקה ממזרח. את מצבו הנורא של המלון אז תיאר בזיכרונותיו חיים הרצוג, לימים נשיאנו השישי:

גילינו פרצה בחומה של מלון המלך דוד, עברנו בה והמשכנו לנוע אט אט בתוך גני המלון לקול הלמותן של פצצות המרגמה ולקצב הסטקטו של המקלעים והרובים... הדלתות המוליכות לאולם הגדול של המלון היו מרוסקות, קרעי וילונות התנפפו באוויר, ופה ושם בקע קול דלת שחגה על ציריה ברוח. לבד מרעש הירי היה אפשר לשמוע רק את הדלתות

מודיעין שלום

מה לאכול?

גן המלך

מלון המלך דוד
כשר, חלבי, 02-6208796

פאלאט

מלון וולדורף אוסטוריה, אגרון 26
כשר, בשרי, 02-5423333

תאנים

בית הקונפדרציה, אמיל בוטה 12
כשר, צמחוני וטבעוני
053-9381524

עוד באזור

ימק"א

מרכז תרבות וספורט יפהפה
שעוצב על ידי ארתור הרמון,
אדריכל בניין האמפייר סטייט
בניו יורק

גן הפעמון

פארק עירוני הכולל מתקנים
לילדים, משטחי החלקה
ומדשאות לפיקניק

מדרחוב ממילא

קניון פתוח וססגוני המחבר בין
העיר העתיקה לעיר החדשה

נמוכה וחלונות לכיוון האויב בלבד. צנרת המלון המקורית שעברה על הגג דרשה ממילא הגבהה, כך שההשקעה נראתה משתלמת. צחוק הגורל הוא שהשיפוץ התארך יתר על המידה והושלם רק ב-1969, הרבה אחרי שאחרון הצלפים סולק מעל חומות העיר העתיקה. 'קומת הגמדים' לא שימשה אפוא מעולם את צה"ל, וגורמים רשמיים מדווחים כי הפכה לקומת שירות של המלון. נצנן עתה את התלהבותם של חלק מקוראינו, ונספר כי אי אפשר להגיע לקומה זו לא במעלית ולא במדרגות. שמועות עיקשות טוענות כי היא הפכה לקומת השב"כ המאוזן לדיפלומטים המתארחים במלון, אבל בדומה לכך גם אמרו שהרכבת הקלה בירושלים תיפתח ב-2006, כך שאי אפשר להאמין לאף אחד.

נסיים בקוריוז שבו מתאחדים הפרטים הקטנים שאספתם אשר הפכו סוף סוף למשמעותיים: ב-2009 הגישו בנק מיסר ובנק אלעקארי אלמצרי אלעריבי עתירה נגד מדינת ישראל בטענה שיש להם מניות במלון המלך דוד בירושלים. הבנקים דרשו להחזיר להם את המניות בשווי מיליוני דולרים שהופקעו מהם לאחר קום המדינה, והסתמכו על הסכם השלום שנחתם בין המדינות. הם שכחו כמובן לציין כי הסכם השלום מחייב גם להשיב ליהודי מצרים את רכושם שהולאם, כולל בנק בשם מיסר. בסופו של דבר התביעה התמוססה, לאחר שהתברר כי עורך הדין הערבי ישראלי שטיפל בתביעה הונה את הבנקים בסכום הזוי של 21 מיליון שקלים. חוצפן חוצפן, אבל הרי לכם צדק פואטי. ׀

תמו הידוני

מורת דרך מוסמכת, מדריכה ביד יצחק
בן צבי, חוקרת ירושלים וסופרת ילדים

והחלונות המוטחים במשקופים ורסק של זכוכיות מתנפצות (חיים הרצוג, 'דרך חיים – סיפורו של לוחם, דיפלומט ונשיא', עמ' 121).

מזלם העגום של המוצרים המשיך להפליא את מכותיו כאשר גמאל עבד אל נאצר השתלט על מצרים ב-1954. נאצר הלאים את בנק מיסר ואת רוב רכושם ועסקיהם של בני משפחת מוצרי וגרם להם לנוס על נפשם. בני המשפחה השתקעו בישראל וראו בעיניים כלות איך המלון המפואר שהקימו בירושלים הולך ומתפורר.

השב"כ מאזין?

בדרכנו לפרק הבא בתולדות המלון נביט תחילה בצילום המלון בימינו, המציג קומה מוזרה שנבנתה בחלקו העליון. קומה זו נמוכה מהרגיל, נטולת חלונות ודחוקה בין שני כרכובים דמויי פסי רכבת מתחת לשתי הקומות העליונות של המלון. האמת היא שלקומה הזו דווקא יש חלונות, אך הם מועטים וממוקמים רק בצד האחורי הפונה מזרחה. הצצה בתמונת המלון מימי המנדט תגלה כי 'קומת הגמדים' נעדרת ממנו כליל. מתי אפוא היא נבנתה ומדוע?

התשובה נעוצה בתכניות להרחבת המלון אחרי מלחמת העצמאות, כאשר 'חברת מלונות ארץ ישראל' נואשה מלשקם את מלונה הירושלמי ומכרה אותו ב-1958 במחיר הפסד למשפחת פדרמן, בעלת רשת מלונות דן. ההנהלה החדשה ערכה שיפוצים במלון ואף קיבלה אישור להוסיף לו שתי קומות, בתנאי שתבנה קומה נוספת לחיילי צה"ל ויוצבו בה עמדות תצפית ולחימה. הפרדמנים לא היו פריירים: את הקומה הצה"לית הם דחקו על הגג המקורי ובנו בה תקרה